

Sygn. akt XV Ca 293/17

POSTANOWIENIE

Dnia 28 lipca 2017 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział XV Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Joanna Andrzejak-Kruk (spr.)

Sędziowie: SSO Anna Paszyńska-Michałowska

SSO Michał Wysocki

Protokolant: prot.sąd. Justyna Małek

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 28 lipca 2017 r. w Poznaniu

sprawy z wniosku L. S. (1), J. W. i S. P. (1)

przy udziale (...) Spółka z o.o. z siedzibą w P.

o ustanowienie służebności przesyłu

na skutek apelacji wniesionej przez wnioskodawców

od postanowienia Sądu Rejonowego w Nowym Tomysłu

z dnia 29 listopada 2016 r.

sygn. akt I Ns 171/15

postanawia:

1. oddalić apelację;
2. zasądzić od wnioskodawców na rzecz uczestnika kwotę 257 zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu apelacyjnym.

Anna Paszyńska-Michałowska Joanna Andrzejak-Kruk Michał Wysocki

UZASADNIENIE

Wnioskiem złożonym w dniu 29.11.2013r. wnioskodawcy L. S. (2), J. W. i S. P. (1) wystąpili o ustanowienie na nieruchomościach położonych w miejscowościach B. i B., stanowiących działki: nr (...) zapisane w księdze wieczystej (...); nr (...)zapisaną w księdze wieczystej (...); nr (...) zapisaną w księdze wieczystej prowadzonej przez Sąd Rejonowy w N. nr (...) i nr (...)zapisaną w księdze wieczystej nr (...) na rzecz uczestnika (...) Spółka z o.o. w P. służebności przesyłu związanych z przebiegającymi przez te nieruchomości, a należącymi do uczestnika, liniami elektroenergetycznymi – za rocznym wynagrodzeniem w kwotach określonych we wniosku. Wnioskodawcy wnieśli też o zasądzenie od uczestnika na swoją rzecz kosztów postępowania według norm przepisanych. W uzasadnieniu wnioskodawcy podnieśli, że są współwłaścicielami przedmiotowych nieruchomości, na których uczestnik posadził urządzenia przesyłowe, korzystając z gruntu nieodpłatnie i bez tytułu prawnego. Wnioskodawcy wystąpili z propozycją

ustanowienia służebności przesyłu, na co uczestnik przystał, ale nieodpłatnie, na co z kolei nie wyrażają zgody wnioskodawcy.

W odpowiedzi na wniosek uczestnik domagał się jego oddalenia oraz zasądzenia od wnioskodawców na swoją rzecz kosztów postępowania według norm przepisanych. Uczestnik przyznał, że na przedmiotowych nieruchomościach znajduje się fragment należącej do niego linii średniego napięcia (...) relacji N. – B. wraz z odgałęzieniami, zasilanej z (...) N. (który znajduje się na działkach będących w użytkowaniu wieczystym uczestnika), która to linia została wybudowana w latach 1969-1971 i od tego czasu jest nieprzerwanie eksploatowana. W związku z tym uczestnik podniósł zarzut zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu – na rzecz Skarbu Państwa w 1981r. przy założeniu dobrej wiary albo na rzecz (...) SA w 2001r. przy założeniu złej wiary, ewentualnie zarzut zasiedzenia służebności przesyłu na swoją rzecz z dniem 5.12.2010r. Dodatkowo uczestnik powołał się na sprzeczność roszczenia z zasadami współżycia społecznego.

Postanowieniem z dnia 29.11.2016r., sygn. akt I.Ns.171/15 Sąd Rejonowy w Nowym Tomysłu: 1) oddalił wniosek; 2) zasądził na rzecz uczestnika od wnioskodawców: S. P. (1) kwotę 940,50zł, L. S. (2) kwotę 658,50zł i J. W. kwotę 658,-zł tytułem zwrotu kosztów postępowania; 3) zasądził na rzecz Skarbu Państwa od wnioskodawców: S. P. (1) kwotę 740,04zł, L. S. (2) kwotę 510,97zł i J. W. kwotę 510,97zł.

Jako podstawę tego rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy powołał następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

Wnioskodawcy L. S. (2), J. W. i S. P. (1) są współwłaścicielami do 1/3 części każdy z nich nieruchomości zapisanej w księdze wieczystej prowadzonej przez Sąd Rejonowy w N. numer (...), w skład której wchodzi m.in. działka numer (...). Ponadto w tych samych częściach są współwłaścicielami działek numer (...), zapisanych w księdze wieczystej numer (...). Wnioskodawcy S. P. (1) i L. S. (2) są współwłaścicielami po 1/2 części nieruchomości zapisanej w księdze wieczystej Sądu Rejonowego w N. numer (...) stanowiącej działkę numer (...). Wreszcie S. P. (1) i J. W. są współwłaścicielami po połowie nieruchomości stanowiącej działkę numer (...), dla której prowadzona jest księga wieczysta numer (...).

Wnioskodawcy stali się właścicielami tych nieruchomości na skutek darowizny otrzymanej od rodziców. Ojciec wnioskodawców gospodarował na tych nieruchomościach od 1977r. i wtedy urządzenia przesyłowe należące obecnie do uczestnika już tam były. Odkąd wnioskodawcy pamiętają, te urządzenia elektroenergetyczne na tych działkach stoją. Nie były przestawiane. Obecnie na terenie nieruchomości prowadzona jest przez S. P. (1) działalność szkółkarska. Jest to szkółka drzew iglastych, która specjalizuje się w sprzedaży dużych drzew (świerka srebrnego i pospolitego) wraz z bryłą korzeniową do 8-9 metrów wysokości. W związku z tym, że drzewa posadzone są również pod liniami przebiegającymi nad nieruchomościami wnioskodawców, kiedy osiągną maksymalnie 5,5 metra wysokości muszą być przesadzone.

Przez działkę numer (...) przebiegają napowietrzne linie elektroenergetyczne średniego napięcia (...) i niskiego napięcia (...) posadowione na tej działce łącznie na 3 słupach. Długość napowietrznej linii niskiego napięcia w przestrzeni powietrznej wyznaczonej przez granice działki numer (...) wynosi 126,10 metrów, a rozpiętość między skrajnymi przewodami wynosi 0,30 metra do 1,60 metra. Natomiast długość napowietrznej linii średniego napięcia w przestrzeni powietrznej wyznaczonej przez granice działki numer (...) wynosi 96,80 metrów, a rozpiętość między skrajnymi przewodami wynosi 2,80 metra. Łącznie obszar gruntu zajęty przez te linie elektroenergetyczne w granicach tej działki wynosi 385 m⁽²⁾.

Przez działkę numer (...) przebiegają napowietrzne linie elektroenergetyczne niskiego napięcia (...) posadowione na tej działce łącznie na 8 słupach. Długość pierwszej z tych linii w przestrzeni powietrznej wyznaczonej przez granice działki numer (...) wynosi 250,90 metrów, a rozpiętość między skrajnymi przewodami wynosi 1,20 metra do 1,60 metra. Natomiast długość drugiej z tych linii niskiego napięcia w przestrzeni powietrznej wyznaczonej przez granice działki numer (...) wynosi 161,85 metrów, a rozpiętość między skrajnymi przewodami wynosi 1,20 metra. Łącznie obszar gruntu zajęty przez te linie elektroenergetyczne w granicach działki numer (...) wynosi 512 m².

Przez działkę numer (...) przebiegają napowietrzne linie elektroenergetyczne średniego napięcia (...) i niskiego napięcia (...) posadowione na tej działce łącznie na 4 słupach. Długość napowietrznej linii niskiego napięcia w przestrzeni powietrznej wyznaczonej przez granice działki numer (...) wynosi 112,85 metrów, a rozpiętość między skrajnymi przewodami wynosi 1,20 metra. Natomiast długość napowietrznej linii średniego napięcia w przestrzeni powietrznej wyznaczonej przez granice działki numer (...) wynosi 130,20 metrów, zaś rozpiętość między skrajnymi przewodami wynosi 2,20 metra. Łącznie obszar gruntu zajęty przez te linie elektroenergetyczne w granicach tej działki wynosi 421 m⁽²⁾.

Przez działkę numer (...) przebiegają napowietrzne linie elektroenergetyczne średniego napięcia (...) i niskiego napięcia (...) posadowione na tej działce łącznie na 4 słupach. Długość napowietrznej linii niskiego napięcia w przestrzeni powietrznej wyznaczonej przez granice tej działki wynosi 151,65 metrów, a rozpiętość między skrajnymi przewodami wynosi 1,20 metra. Natomiast długość napowietrznej linii średniego napięcia w przestrzeni powietrznej wyznaczonej przez granice działki numer (...) wynosi 128 metrów, a rozpiętość między skrajnymi przewodami wynosi 2,20 metra. Łącznie obszar gruntu zajęty przez te linie elektroenergetyczne w granicach tej działki wynosi 464 m⁽²⁾.

Przez działkę numer (...) przebiega napowietrzna linia elektroenergetyczne średniego napięcia (...). Długość tej linii w przestrzeni powietrznej wyznaczonej przez granice działki numer (...) wynosi 26,20 metrów, a rozpiętość linii między skrajnymi przewodami wynosi 2,20 metra. Łączny obszar zajęty przez tą linię elektroenergetyczną w granicach tej działki wynosi 194 m².

(...) technologiczna dla istniejących na przedmiotowych działkach linii elektroenergetycznych niskiego napięcia wynosi 4 metry, tj. po 2 metry po każdej stronie od środka linii, zaś dla linii średniego napięcia 12 metrów tj. po 6 metrów po każdej stronie licząc od środka linii. W związku z tym szerokość pasa eksploatacyjnego dla linii napowietrznej niskiego napięcia wynosi 4 metry, a dla linii średniego napięcia 12 metrów. W pasie eksploatacyjnym obowiązuje zakaz sadzenia roślinności wysokiej o rozbudowanym systemie korzeniowym. Wyznaczanie drogi dojazdowej jest zbędne.

Przegląd stacji transformatorowych oraz linii średniego i niskiego napięcia dokonywany jest raz na 5 lat. Przeglądu linii dokonuje się wzrokowo, również przy użyciu lornetki. Na podstawie takich oględzin sporządza się plany napraw bądź modernizacji linii. Nie można określić żadnej średniej, wedle której można wskazać jak często wykonuje się prace na liniach elektroenergetycznych.

Wartość wynagrodzenia należnego właścicielom poszczególnych działek gruntów objętych treścią żądania wniosku za ustanowienie służebności przesyłu dotyczącej posadowionych na nich urządzeń elektroenergetycznych została ustalona na kwoty:

1) w odniesieniu do działki numer (...)

- 6.263,- złotych w przypadku wynagrodzenia jednorazowego,

- 375,78 złotych w przypadku płatności corocznych;

2) w odniesieniu do działki numer (...)

- 7.502,- złotych w przypadku wynagrodzenia jednorazowego,

- 450,12 złotych w przypadku płatności corocznych

3) w odniesieniu do działki numer (...)

- 7.544,- złotych w przypadku wynagrodzenia jednorazowego,

- 452,64 złotych w przypadku płatności corocznych;

4) w odniesieniu do działki numer (...)

- 41.309,- złotych w przypadku wynagrodzenia jednorazowego,

- 2.478,54 złotych w przypadku płatności corocznych;

5) w odniesieniu do działki numer (...)

- 1.021,- złotych w przypadku wynagrodzenia jednorazowego,

- 61,26 złotych w przypadku płatności corocznych.

Dnia 24.06.1982r. wpisano do rejestru (...), którego przedmiotem działalności było m.in. wytwarzanie, przetwarzanie, przesyłanie, dostarczanie i sprzedaż energii elektrycznej. Zarządzeniem (...) Ministra Przemysłu z dnia 16.01.1989r. z dniem 1.01.1989r. utworzono (...) w P., które powstało z podziału (...) pod nazwą (...). Przedmiotem jego działalności było m.in. przetwarzanie, przesyłanie oraz dostarczanie i sprzedaż energii elektrycznej odbiorcom. W dniu 12.07.1993r. na podstawie ustawy z dnia 5.02.1993r. o przekształceniach własnościowych niektórych przedsiębiorstw państwowych o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa (Dz.U. 1993r., nr 16, poz. 69) oraz na mocy zarządzenia (...) /O./93 Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 9.07.1993r, a także ustawy z dnia 13.07.1990r. o prywatyzacji (...) (Dz.U. 1990r., nr 51, poz. 298) nastąpiło przekształcenie przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą (...) w P. w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa pod nazwą (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w P.. W 2002r. nastąpiło połączenie spółek: (...) SA z siedzibą w S., (...) SA z siedzibą w Z., (...) SA z siedzibą w G. oraz (...) SA z siedzibą w B. z (...) SA z siedzibą w P. poprzez przeniesienie całych majątków przejmowanych spółek na rzecz (...) SA, która przyjęła jednocześnie nazwę (...) SA w P.. Przedmiotem jej działalności była m.in. dystrybucja energii elektrycznej i przesyłanie energii elektrycznej. Od 13.10.2004r. spółka działała pod firmą (...) SA. Spółka ta dnia 30.06.2007r. dokonała zbycia zorganizowanej części swego przedsiębiorstwa nowo powołanej spółce pod nazwą (...) Sp. z o.o., wnosząc do tej spółki aportem majątek służący prowadzeniu dystrybucji energii elektrycznej w tym sieci energetyczne, linie kablowe i napowietrzne, stacje i rozdzielnie energetyczne.

Decyzją z dnia 18.09.1995r. oznaczoną numerem (...) (...) Wojewoda (...) orzekł, że grunty Skarbu Państwa będące w zarządzie (...) w P. położone w N. oznaczone geodezyjnie m.in. jako obręb N., arkusz mapy (...), działka (...) o powierzchni 1.7540 ha zapisana w księdze wieczystej Sądu Rejonowego w (...) Wydziału Zamiejscowego Ksiąg Wieczystych w N. numer (...) stały się z dniem 5.12.1990r. przedmiotem użytkowania wieczystego (...) w P. (po przekształceniu (...) SA w P.).

Skarb Państwa jest właścicielem nieruchomości stanowiącej działkę numer (...) przy ul. (...) w N.. Jej użytkownikiem wieczystym jest uczestniczka postępowania, która jest właścicielką własności budynków i urządzeń posadowionych na tej nieruchomości.

Pismem z 3.09.2010r. wnioskodawcy wezwali (...) SA do wykazania podstawy prawnej dla zajmowania ich gruntów stanowiących działki numer (...) położonych w B. oraz działki numer (...) położonych w B., gdzie znajdują się słupy i linie energetyczne oraz transformator. Z takim samym wezwaniem odnośnie działki numer (...) zwrócili się pismem datowanym na dzień 20.12.2010r. W piśmie z dnia 14.02.2011r. adresowanym do wnioskodawców uczestnik poinformował, że urządzenia posadowione na działkach będących przedmiotem niniejszego postępowania zostały posadowione po przeprowadzeniu stosownych procedur prawnych. Jednocześnie zwrócił się z prośbą o ustanowienie nieodpłatnej służebności przesyłu pod istniejącymi urządzeniami na tych działkach. W odpowiedzi wnioskodawcy wyrazili zgodę na ustanowienie odpłatnej służebności przesyłu. W kolejnych pismach wnioskodawcy, reprezentowani przez adwokata, wnieśli o rozważenie umownego ustanowienia odpłatnej służebności przesyłu na przedmiotowych nieruchomościach, wskazując że w razie bezskutecznego upływu terminu 7 dni zostaną podjęte stosowne kroki

prawne. W efekcie tej korespondencji uczestnik poinformował, że nie znajduje podstaw do zmiany swego stanowiska, wskazując, że w tej sytuacji żądania finansowe są bezzasadne.

Przedstawiony stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dokumentów, zeznań świadka S. P. (2) oraz przesłuchania wnioskodawców, a także opinii biegłych: z dziedziny geodezji S. S., elektroenergetyka A. B. i z dziedziny (...)

Sąd uznał dokumenty zebrane w aktach za w pełni wiarygodne, gdyż ich autentyczność i wiarygodność nie była kwestionowana przez żadną ze stron, a Sąd nie znalazł ku temu podstaw z urzędu. Ich moc dowodowa nie nasuwała wątpliwości.

Opinie biegłych były również zdaniem Sądu w pełni za wiarygodne. Sąd podkreślił, że zostały sporządzone w sposób rzetelny, jasny i spójny, przez osoby posiadające odpowiednie kompetencje do ich przygotowania. Wskazują metodykę opracowania, sposób badań, które doprowadziły biegłych do wysnucia ostatecznych wniosków. Wnioski końcowe pisemnych opinii zostały sformułowane w sposób jednoznaczny i wyczerpujący, a nadto zostały dostatecznie umotywowane. Sąd nie dopatrył się z urzędu żadnych uchybień w sporządzonych opiniach i w konsekwencji przyznał powyższym opiniom przymiot pełnej wiarygodności, nie znajdując podstaw do podważania ich wartości dowodowej oraz konieczności przeprowadzania dowodu z opinii innych biegłych. Zresztą z uwagi na ostateczne rozstrzygnięcie w sprawie opinie te nie miały decydującego znaczenia dla jej rozstrzygnięcia.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd uznał wniosek o ustanowienie służebności przesyłu, którego podstawę stanowił art. 305¹ k.c. i art. 305² k.c., za niezasadny.

Sąd wyjaśnił, że służebność przesyłu umożliwia prawnego uregulowania dostępu do cudzej nieruchomości, na której posadowione są urządzenia przesyłowe. Jej treścią jest korzystanie przez przedsiębiorcę z nieruchomości obciążonej w zakresie niezbędnym dla zapewnienia prawidłowego funkcjonowania urządzeń przesyłowych. Oznacza to w praktyce możliwość wejścia na grunt obciążony służebnością w celu posadowienia tam urządzeń, o których mowa w art. 49 § 1 k.c., a także możliwości ich konserwacji, modernizacji i eksploatacji oraz usuwania awarii związanych z posadowioną infrastrukturą. Nie jest w konsekwencji możliwe ustanawianie takiej służebności w sytuacji, gdy przedsiębiorca, do którego należą urządzenia przesyłowe, posiada już tytuł prawny do korzystania z nieruchomości. Takim prawem może być również służebność nabyta w drodze zasiedzenia.

Bezspornym w niniejszej sprawie było, iż przez nieruchomości będące współwłasnością wnioskodawców przebiegają linie przesyłowe średniego napięcia (...) oraz niskiego napięcia (...), które należą do uczestnika. Domagając się oddalenia wniosku uczestnik podniósł zarzut nabycia w drodze zasiedzenia służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu.

Nie ulega wątpliwości, że służebność przesyłu może być nabyta przez przedsiębiorcę przesyłowego w drodze zasiedzenia. Warunkiem zasiedzenia służebności przesyłu jest korzystanie przez przedsiębiorcę przesyłowego z trwałego i widocznego urządzenia. Nie ma przeszkód do uznania przedsiębiorcy, który korzysta z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności przesyłu, a nie ma tytułu prawnego do władania tą nieruchomością, za posiadacza takiej służebności. Zgodnie z art. 352 § 1 k.c., kto faktycznie korzysta z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności, jest posiadaczem służebności.

Co istotne, orzecznictwo Sądu Najwyższego dopuszcza taką możliwość jeszcze przez nowelizacją Kodeksu cywilnego, dokonaną ustawą z dnia 30.05.2008r., która wchodząc w życie dnia 3.08.2008r. wprowadziła do polskiego systemu prawnego służebność przesyłu. Przy czym przed dniem 3.08.2008r. należy mówić o zasiedzeniu służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu, a po tej dacie o służebności przesyłu (vide uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22.05.2013r., III CZP 18/13, postanowienie z dnia 5.07.2012r., IV CSK 606/11). Nabycie takie następuje przez przedsiębiorcę a nie właściciela nieruchomości władnącej, który przy instytucji służebności przesyłu w ogóle nie występuje (vide uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7.10.2008r., III CZP 89/08; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4.10.2006r., II CSK 11/06; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22.10.2002r., III CZP 64/02; wyrok Sądu

Najwyższego z dnia 31.05.2006r., IV CSK 149/05; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8.06.2005r., V CSK 679/04; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25.01.2006r., I CSK 11/05, Biul. SN 2006, nr 5).

Ogólne przesłanki zasiedzenia określa przepis art. 172 k.c. Są nimi wpływ oznaczonego przez ustawę terminu nieprzerwanego posiadania samoistnego oraz długość tego terminu, zależna od dobrej lub złej wiary w chwili nabycia posiadania. Jednak przy ocenie posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności trzeba mieć na uwadze, że zgodnie z art. 292 k.c. do nabycia służebności gruntowej przez zasiedzenie stosuje się przepisy o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie jedynie odpowiednio (vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31.05.2006r., IV CSK 149/2005). Tym samym przy ocenie posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności gruntowej chodzi o faktyczne korzystanie z gruntu w takim zakresie i w taki sposób, w jaki czyniłaby to osoba, której przysługuje służebność, natomiast władanie w zakresie służebności gruntowej kwalifikuje się, zgodnie z art. 336 k.c., jako posiadanie zależne (vide wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 14.10.2013r., I ACa 405/13).

Uczestnik wskazywał, iż należy przyjąć istnienie dobrej wiary dla oceny posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu. W polskim prawie istnieje domniemanie prawne dotyczące dobrej wiary wynikające z art. 7 k.c. Jest to jednak domniemanie, co oznacza, że jeśli z materiału zgromadzonego w sprawie wynika co innego należy przyjąć złą wiarę. W orzecnictwie przesądzono, iż zajęcie cudzej nieruchomości i umieszczenie na niej urządzeń energetycznych bez uzyskania tytułu prawnego jest równoznaczne ze złą wiarą (vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.11.2008r., II CSK 346/08). O dobrej lub złej wierze posiadacza decyduje chwila uzyskania posiadania; późniejsze zmiany świadomości posiadacza pozostają bez wpływu na tę ocenę i w konsekwencji na długość okresu niezbędnego do zasiedzenia (vide postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25.06.2003r., III CZP 35/03). Od początku lat dziewięćdziesiątych XX w. Sąd Najwyższy konsekwentnie i w zasadzie bez wyjątków odwołuje się do tradycyjnej koncepcji dobrej wiary i według niej ocenia posiadanie wykonywane z zamiarem nabycia prawa przez zasiedzenie (vide uchwałę Sądu Najwyższego z 6.12.1991r., III CZP 108/91; postanowienia Sądu Najwyższego z 22.12.1998r., II CKN 59/98 i z 4.11.1999r., II CKN 560/98). Zgodnie z tą koncepcją nie jest w dobrej wierze ten, kto wykonuje prawo, o którym wie, że mu nie przysługuje, ale także ten, to wykonuje nieprzysługujące mu prawo bez tej świadomości, o ile przy dołożeniu należytej staranności mógłby się dowiedzieć o rzeczywistym stanie prawnym danej sytuacji. Przyjęte rozumienie dobrej wiary w związku z wykonywaniem posiadania prowadzącego do zasiedzenia, w tym i służebności o treści służebności przesyłu, oznacza, że za osobę zasiadającą tę służebność w dobrej wierze można by uznać jedynie tego, kto z cudzej nieruchomości korzysta nie w zakresie treści dowolnego prawa, ale wyłącznie w zakresie treści służebności o treści służebności przesyłu, a w danych okolicznościach jego błędne przekonanie o przysługiwaniu mu uprawnień mieszczących się w zakresie tej służebności jest usprawiedliwione. Wytworzenie się błędnego, ale w danych okolicznościach usprawiedliwionego przekonania o powstaniu na rzecz przedsiębiorcy korzystającego z urządzeń przesyłowych posadowionych na cudzym gruncie służebności o treści służebności przesyłu musiałyby mieć oparcie w zdarzeniach, których zaistnienie mogło wywołać takie przekonanie. W niniejszej sprawie brak było dowodów aby zrealizowanie inwestycji budowlanej na nieruchomościach wnioskodawców w postaci wybudowania na nich elektroenergetycznych urządzeń przesyłowych odbywało się w oparciu o przewidziany prawem tytuł do podjęcia takich inwestycji. Tym samym Sąd odmówił przyznania poprzednikowi uczestnika dobrej wiary w posiadaniu służebności gruntowej odpowiadającej w swej treści służebności przesyłu.

Zasadniczą kwestią przy rozważaniu zasadności zgłoszonego zarzutu zasiedzenia pozostawała kwestia możliwości doliczenia do okresu posiadania przez przedsiębiorstwo energetyczne okresu posiadania Skarbu Państwa. Posiadania prowadzącego do nabycia służebności gruntowej przez zasiedzenie nie należy utożsamiać z posiadaniem prowadzącym do nabycia przez zasiedzenie własności nieruchomości. Przy ocenie posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności gruntowej chodzi o faktyczne korzystanie z gruntu w takim zakresie i w taki sposób, w jakim czyniłaby to osoba, której przysługuje służebność. Władanie zaś w zakresie służebności gruntowej kwalifikuje się, zgodnie z art. 336 k.c., jako posiadanie zależne.

Sąd uznał, że w sprawie nie wykazano, kiedy przedmiotowe linie zlokalizowane na nieruchomościach wnioskodawców zostały wybudowane. Niewątpliwie natomiast już w 1977r. na tych nieruchomościach się znajdowały. Świadczą o tym

niezbicie zeznania poprzedniego właściciela nieruchomości, a ojca wnioskodawców, który wskazał, iż w momencie rozpoczęcia przez niego gospodarowania na tych nieruchomościach urządzenia te już tam były. Co więcej, urządzenia te nie były w żaden sposób od tego czasu przedstawiane, co wynikało z przesłuchania wnioskodawców. W efekcie należało przyjąć, iż tak zbudowane i istniejące trwałe urządzenia przesyłowe użytkowane były niewątpliwie przez poprzedników uczestnika przynajmniej od początku 1978r. (skoro dokładnej daty w 1977r. nie dało się ustalić). Były one eksploatowane przez przedsiębiorstwa państwowe, których następcą prawnym jest uczestnik.

W orzecznictwie przyjmuje się obecnie, iż nie ma podstaw do przyjęcia, że posiadanie służebności przesyłowej przez przedsiębiorstwo państwowe przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 31.01.1989r. nie było posiadaniem w rozumieniu art. 352 § 1 k.c. i nie mogło prowadzić do zasiedzenia. Dostarczanie przez państwowe przedsiębiorstwa energetyczne energii elektrycznej oraz budowa i konserwacja urządzeń do tego służących było bowiem wykonywane w ramach dominium, a nie imperium (vide postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17.12.2008r., I CSK 171/08; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13.10.2011r., V CSK 502/10). Zatem osoba prawna, która przed dniem 1.02.1989r. mając status państwowej osoby prawnej (jak to miało miejsce w rozstrzyganej sprawie) nie mogła nabyć własności nieruchomości, może do okresu samoistnego posiadania wykonywanego po dniu 1.02.1989r. doliczyć okres posiadania Skarbu Państwa sprzed tej daty. Dotyczy to m.in. przedsiębiorstw energetycznych, które korzystały ze służebności przesyłu w ramach zarządu mieniem państwowym w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa, a więc w istocie były dzierżycielami w rozumieniu art. 338 k.c. oraz ze względu na treść art. 128 k.c. nie mogły nabyć na swoją rzecz własności ani innych praw rzeczowych. Niewątpliwie zatem posiadanie przez przedsiębiorstwa państwowe urządzeń energetycznych oraz cudzej nieruchomości, na której zostały one posadowione, było posiadaniem w rozumieniu art. 352 k.c. i w efekcie może prowadzić do zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej służebności przesyłu albo do zasiedzenia służebności przesyłu (vide uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22.05.2013r., III CZP 18/13; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13.10.2011r., V CSK 502/10; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26.10.2007r., III CZP 30/07; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31.05.2006r., IV CSK 149/05; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8.06.2005r., V CK 680/04).

Od dnia 1.01.1989r. urządzeniami elektroenergetycznymi znajdującymi się na nieruchomościach wnioskodawców władało (...)w P., który następnie w 1993r. został przekształcony w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa – (...) SA. Następnie w 2002r. jej nazwa została zmieniona, na skutek połączenia w innymi spółkami energetycznymi na (...)SA, a w 2004r. na (...) SA. Natomiast w 2007r. nastąpiło wyodrębnienie ze spółki (...) SA uczestnik, który od tego czasu włada urządzeniami posadowionymi na nieruchomościach wnioskodawców. Prawa własności przysługującego uczestnikowi w odniesieniu do tych urządzeń przesyłowych nie kwestionowali wnioskodawcy.

To te podmioty korzystały dla przesyłu energii elektrycznej z urządzeń posadowionych na nieruchomościach wnioskodawców, wykonywały zatem posiadanie, które za okres do wprowadzenia instytucji służebności przesyłu należało uznać za posiadanie wykonywane dla siebie i w zakresie oraz w sposób, jaki odpowiadał służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Władztwo wykonywane obecnie przez uczestnika, a wcześniej jego poprzedników prawnych odpowiadało zakresowi służebności gruntowej o treści służebności przesyłu, polegało bowiem na korzystaniu znajdujących się na gruncie trwałych i widocznych urządzeń do przesyłu energii elektrycznej oraz korzystaniu z nich w tym celu, a także na ich konserwacji i naprawie, co stanowiło przedmiot działalności przedsiębiorstwa.

Osoba prawna, która przed dniem 1.02.1989r., mając status państwowej osoby prawnej, nie mogła nabyć (także w drodze zasiedzenia) własności nieruchomości ani ograniczonych praw rzeczowych, może do okresu samoistnego posiadania wykonywanego po dniu 1.02.1989r. doliczyć okres posiadania Skarbu Państwa sprzed tej daty. Powyższe oznacza, że przed dniem 1.02.1989r., kiedy obowiązywał jeszcze art. 128 k.c. wyrażający zasadę jednolitego funduszu własności państwowej, to Skarb Państwa (w ramach dominium), a nie przedsiębiorstwo państwowe był posiadaczem urządzeń przesyłowych i cudzej nieruchomości, na której je posadowiono i tylko Skarb Państwa mógł nabyć przez zasiedzenie służebność gruntową o treści odpowiadającej służebności przesyłu (vide uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22.10.2009r., III CZP 70/09). Zatem beneficjentem działań podejmowanych przez przedsiębiorstwa państwowe, które prowadziły do nabycia praw w wyniku zasiedzenia, w tym także zasiedzenia służebności gruntowej, był zawsze

Skarb Państwa. Tym samym przekształcenia przedsiębiorstw państwowych przed 1.02.1989r. nie miały żadnego znaczenia, skoro i tak wykonywały one posiadanie w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa. Po dniu 1.02.1989r. możliwe stało się posiadanie we własnym imieniu i nabycie służebności w drodze zasiedzenia na swoją rzecz także przez przedsiębiorstwa państwowe z zaliczeniem do swojego okresu posiadania okresu posiadania przed tą datą przez Skarb Państwa (vide postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17.12.2010r., III CZP 108/2010, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10.04.2008r., IV CSK 21/2008). Stanowisko to wyrażone zostało w szczególności właśnie w odniesieniu do przedsiębiorstw energetycznych i innych przedsiębiorstw przesyłowych, które do dnia 1.02.1989r. korzystały ze służebności przesyłu w ramach zarządu mieniem państwowym w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa, a więc w istocie były dzierżycielami w stosunku do tegoż Skarbu Państwa w rozumieniu art. 338 k.c., co uniemożliwiało im, podobnie jak w przypadku art. 128 k.c., nabycie na swoją rzecz własności ani innych praw rzeczowych. Dopiero wprowadzenie zmian do kodeksu cywilnego stworzyło z dniem 1.02.1989r. dla państwowych osób prawnych, a takimi były przedsiębiorstwa państwowe, możliwość nabywania dla siebie własności nieruchomości i innych praw rzeczowych (vide postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13.10.2011r., V CSK 502/10; z dnia 25.01.2006r., I CSK 11/2005; z dnia 10.04.2008r., IV CSK 21/2008r.; z dnia 17.12.2008r., I CSK 171/2008; z dnia 17.12.2010r., III CZP 108/2010 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8.06.2005r. V CSK 680/2004 i z 31.05.2006r. IV CSK 149/2005).

W przypadku państwowej osoby prawnej, może ona doliczyć do swojego czasu posiadania czas posiadania przez Skarb Państwa tylko wtedy, gdy Skarb Państwa podczas biegu zasiedzenia przeniósł na nią posiadanie. Jeżeli więc przeniesienie posiadania nie nastąpiło, to zasiedzenie na rzecz państwowej osoby prawnej biegnie na nowo dopiero od dnia 1.02.1989r., natomiast dotychczasowy okres posiadania ulega zniweczeniu. Zdaniem Sądu uczestnik w toku niniejszego postępowania okoliczność przeniesienia posiadania wykazał. W odpowiedzi na wniosek opisał szczegółowo następstwo w posiadaniu nieruchomości objętych postępowaniem, a co więcej wykazał przedmiotowe następstwo załączonymi dokumentami. Znamienne znaczenie dla sprawy miało także ujawnienie treści decyzji Wojewody (...) z dnia 18.09.1995r. oznaczoną numerem (...) (...), w której orzeczono, że grunty Skarbu Państwa będące w zarządzie (...)w P. położone w N. oznaczone geodezyjnie jako działka (...) o powierzchni 1.7540 ha zapisana w księdze wieczystej Sądu Rejonowego w (...) Wydziału Zamiejscowego Ksiąg Wieczystych w N. numer (...) stały się z dniem 5.12.1990r. przedmiotem użytkowania wieczystego (...) w P. (a po przekształceniu (...) SA w P.), a także prawa własności budynków i innych urządzeń znajdujących się na w/w gruncie, gdzie znajduje się główny punkt zasilania linii zlokalizowanych na działkach wnioskodawców. W ocenie Sądu skoro w przedmiotowej sprawie należy przyjmować iż przebieg linii był niezmienny, a ich eksploatacja nieprzerwana – niezbita przynajmniej od początku roku 1978r., to od tego czasu początkowo posiadaczem przedmiotowej linii i innych urządzeń z nią związanych był Skarb Państwa, a następnie po 1.02.1989r.(...)w P. po uwłaszczeniu go na posiadany mieniu, będącym dotychczas własnością państwową na podstawie art. 2 i 3 ustawy z 29.09.1990r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. Nr 79, poz. 464 z późn. zm.). Jak już wspomniano, w 1993r. na bazie tego przedsiębiorstwa powstała (...) SA, która przekształciła się w jednoosobową Spółkę Skarbu Państwa, a następnie zmieniono nazwę spółki na (...) SA, a dalej na (...) S.A. Wreszcie w dniu 30.06.2007r. (...) SA zbyła na rzecz uczestnika przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55⁽¹⁾k.c. Na skutek powyższych przekształceń własnościowych ostatecznie uczestnik przejął majątek byłego przedsiębiorstwa państwowego, w tym napowietrzne linie energetyczne przechodzące przez nieruchomości wnioskodawców. Przy takim charakterze relacji między wskazanymi wyżej podmiotami Sąd przyjął, że pomiędzy Skarbem Państwa i uczestnikiem istnieje następstwo prawne w zakresie posiadania nieruchomości, jak również posiadania służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu (art. 245⁽¹⁾ k.c.).

Z chwilą wejścia w życie ustawy z dnia 31.01.1989r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny zniesiona została zasada, że jedynie Skarbowi Państwa może przysługiwać prawo własności mienia państwowego, w wyniku czego państwowe osoby prawne uzyskały zdolność prawną w zakresie nabywania składników majątkowych na własność. Zmiana art. 128 k.c. dokonana tą ustawą nie spowodowała jednak przekształcenia przysługujących państwowym osobom prawnym - z mocy przepisów kodeksu cywilnego i ustaw szczególnych - uprawnień do części mienia ogólnonarodowego, pozostających w ich zarządzie w dniu wejścia w życie tej ustawy. Dopiero w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 29.09.1990r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości uregulowano, że: „grunty stanowiące własność Skarbu Państwa lub własność gminy (związku międzygminnego), z wyjątkiem gruntów (...), będące w dniu wejścia w

życie ustawy w zarządzie państwowych osób prawnych, innych niż Skarb Państwa, stają się z tym dniem, z mocy prawa przedmiotem użytkowania wieczystego; nie narusza to praw osób trzecich; uprawnienia państwowych gospodarstw rolnych do będących w dniu wejścia w życie ustawy w ich zarządzie gruntów stanowiących własność Państwa reguluje odrębna ustawa”. Prawo zarządu istniejące w dniu 5.12.1990r. po stronie państwowych osób prawnych w stosunku do gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa lub własność gminy (z wyjątkiem gruntów (...)) przekształciło się więc z mocy prawa z tym dniem w prawo użytkowania wieczystego w rozumieniu kodeksu cywilnego, natomiast w odniesieniu do budynków, innych urządzeń i lokali znajdujących się na tych gruntach - w prawo własności (vide uchwała składu siedmiu sędziów - zasada prawna - Sądu Najwyższego z dnia 18.06.1991r., III CZP 38/91 i z dnia 11.10.1990r., (...) 13/90). Tymczasem, w sprawie brak jest dowodów, aby także własność działek będących przedmiotem niniejszego postępowania, na których odbywał się przesył energii, przysługiwała innym podmiotom niż osobom fizycznym. Zatem korzystanie z urządzeń przesyłowych znajdujących się na tym gruncie odbywało się w ramach posiadania cywilnoprawnego związanego z działalnością gospodarczą przedsiębiorstwa. Bezpodstawne byłoby więc oczekiwanie przedstawienia przez uczestniczkę postępowania decyzji potwierdzających przejście własności urządzeń ze Skarbu Państwa na przedsiębiorstwo. Nie nastąpiło ono bowiem na podstawie w art. 2 ust. 3 ustawy o zmianie u.g.g.

Zajęcie cudzej nieruchomości i umieszczenie na niej urządzeń energetycznych bez uzyskania tytułu prawnego jest równoznaczne ze złą wiarą. Przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało, że poprzednik prawny uczestnika nie uzyskał pozwolenia na posadowienie na przedmiotowej nieruchomości urządzeń przesyłowych. Uczestnik nie przedłożył też żadnej decyzji administracyjnej mogącej stanowić podstawę dla przyjęcia, iż jej poprzednicy dysponowali jakimkolwiek tytułem w momencie objęcia w posiadanie tej służebności. Nie ulega zatem wątpliwości, że było to posiadanie w złej wierze.

Nie wykazano kiedy przedmiotowe urządzenia elektroenergetyczne zlokalizowane na nieruchomościach wnioskodawców zostały wybudowane. Jednak przesłuchanie wnioskodawców i powołanego przez nich świadka wykazało, że niewątpliwie urządzenia przesyłowe istniały i były eksploatowane przynajmniej od początku 1978r. W okresie od 1.01.1965r. do 1.10.1990r. obowiązywał 20-letni termin zasiedzenia w przypadku złej wiary. Do przypadków zasiedzenia, które nastąpiło przed wejściem w życie ustawy z dnia 28.07.1990r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny, tj. przed 1.10.1990r. mają zastosowanie 10-letnie (dla dobrej wiary) i 20-letnie okresy posiadania przewidziane w art. 172 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed tą datą. Jeśli natomiast przed 1.10.1990r. zasiedzenie nie nastąpiło, do zasiedzenia stosuje się wydłużone, a zatem odpowiednio 20-letnie (dla dobrej wiary) i 30-letnie (dla złej wiary) okresy posiadania. Wynika to z art. 9 wskazanej ustawy z dnia 28.07.1990r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny (vide orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 2.09.1993r., II CRN89/93, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 10.01.1991r., III CZP 73/90).

Do zasiedzenia służebności stosuje się odpowiednio przepisy o nabyciu przez zasiedzenie nieruchomości (art. 292 k.c.) i nie budzi wątpliwości pogląd, że chodzi tu o przepisy art. 172, 173, 175 i 176 k.c. Niewątpliwie, istnieje możliwość doliczenia do terminu zasiedzenia posiadania poprzednika jeżeli aktualny posiadacz i jego poprzednik władali cudzą nieruchomością (w tym wypadku osoby trzeciej), w granicach służebności, co w sprawie, przy przyjętym kierunku wykładni nie budzi wątpliwości. W literaturze przeważa pogląd, że do posiadania służebności nie stosuje się art. 349-351 k.c., a nawet występuje zapatrywanie, iż nie stosuje się także art. 348 k.c. W przypadku posiadania w granicach służebności przesyłu, wydanie rzeczy polega na przejęciu przedsiębiorstwa przesyłowego, bez sprzeciwu poprzednika (art. 352 w zw. z art. 348 i art. 176 k.c.), którego użyteczność jest zwiększana przez korzystanie z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym służebności gruntowej (vide odpowiednio wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3.01.1969r., III CRN 271/68). W orzecznictwie przyjmuje się, że przejęcie w ten sposób posiadania jest czynnością faktyczną, niemniej musi to nastąpić, aby mogło nastąpić doliczenie posiadania poprzednika - tylko bez jego sprzeciwu. Poza tym należy też zasygnalizować wyrażone w piśmiennictwie i w judykaturze stanowisko, że przypadki uwłaszczenia z mocy ustawy oznaczają przeniesienie posiadania (vide np. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 22.05.2013r., III CZP 18/13).

W tych okolicznościach Sąd uznał, iż w niniejszej sprawie nastąpiło przeniesienie posiadania skutkujące nabyciem przez uczestnika z dniem 1.01.2008r. służebności gruntowej polegającej na korzystaniu z nieruchomości wnioskodawców wskazanych w treści wniosku w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu. Ustalenie, że doszło

do zasiedzenia przez uczestnik służebności gruntowej polegającej na korzystaniu z nieruchomości wnioskodawców w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu przesądzało o istnieniu prawa uczestnika do ich zajmowania. Wnioskodawcy nie wykazali, aby doszło do przerwania biegu zasiedzenia, w szczególności że podjęli jakiegokolwiek działania, które mogły doprowadzić do przerwania biegu terminu zasiedzenia. Za tego rodzaju działania nie mogły być uznane pisma kierowane przez nich do uczestnika w sprawie wykazania tytułu prawnego do zajmowania ich nieruchomości w zakresie znajdujących się tam urządzeń przesyłowych i to nawet, gdyby pisma te kierowane były przed upływem okresu zasiedzenia. Także okoliczność, że uczestnik zaproponował w korespondencji przedprocesowej bezpłatne ustanowienie służebności gruntowej nie miało dla biegu terminu zasiedzenia, jego upływu i skutku, znaczenia, a przesądzała jedynie o złej wierze uczestnika jako posiadacza służebności.

W tym stanie rzeczy Sąd uznał wniosek o ustanowienie służebności przesyłu na nieruchomościach wnioskodawców za bezzasadny z uwagi na wcześniejsze zasiedzenie przez uczestnika służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 520 § 3 k.p.c. oraz art. 113 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, mając na uwadze, że wniosek wnioskodawców został oddalony.

Apelację od powyższego postanowienia złożyli wnioskodawcy, zaskarżając je w całości oraz zarzucając:

1) błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia poprzez uznanie, że w okolicznościach niniejszej sprawy doszło do przeniesienia posiadania przez Skarb Państwa służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu na rzecz przedsiębiorstwa przesyłowego, czy Sąd naruszył przepisy art. 292 k.c., art. 172 § 2 k.c. i art. 176 § 1 k.c. poprzez ich zastosowanie i doliczenie czasu posiadania służebności przez Skarb Państwa do czasu posiadania służebności przez uczestnika, co skutkowało uznaniem, że doszło do zasiedzenia służebności oraz oddaleniem wniosku o ustanowienie służebności przesyłu;

2) naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie przez Sąd I instancji swobodnej oceny dowodów i w efekcie dokonania dowolnej oceny zgromadzonego materiału dowodowego w sposób sprzeczny z zasadami doświadczenia życiowego, w szczególności dowolne uznanie, że nastąpiło przeniesienie posiadania infrastruktury przesyłowej na uczestnika postępowania, pomimo że nie wynika to z żadnego dowodu przeprowadzonego w sprawie.

W oparciu o te zarzuty wnioskodawcy domagali się zmiany zaskarżonego postanowienia i ustanowienia na rzecz uczestnika służebności przesyłu na nieruchomościach wskazanych we wniosku za jednorazowym wynagrodzeniem w kwocie 63.639,-zł, a ewentualnie uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Wnieśli ponadto o zasądzenie od uczestnika na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania za obie instancje.

Uczestnik w odpowiedzi na apelację wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie na swoją rzecz od wnioskodawców kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Okoliczności faktyczne stanowiące podstawę zaskarżonego postanowienia nie były kwestionowane w postępowaniu apelacyjnym, a ponieważ znajdują oparcie w materiale dowodowym sprawy, Sąd Okręgowy na podstawie art. 382 k.p.c. (w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) podzielił je i przyjął jako własne. Wprawdzie wnioskodawcy zgłosili w apelacji zarzut naruszenia przez Sąd I instancji art. 233 § 1 k.p.c. oraz błędu w ustaleniach faktycznych, natomiast nie podważali żadnych konkretnych ustaleń przyjętych przez ten Sąd i w rzeczywistości ich argumentacja nakierowana była na wykazanie naruszenia prawa materialnego, tj. art. 176 § 1 k.c., poprzez doliczenie – do czasu posiadania służebności wykonywanego przez uczestnika – czasu posiadania Skarbu Państwa, pomimo podniesionego w apelacji braku dowodów świadczących o przeniesieniu posiadania infrastruktury przesyłowej przez Skarb Państwa

na przedsiębiorstwo państwowe będące poprzednikiem prawnym uczestnika, które to przedsiębiorstwo do dnia 1.02.1989r. wykonywało władztwo w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa. W rezultacie wnioskodawcy wywodzili, że nie istnieją warunki do doliczenia posiadania sprzed 1.02.1989r., co oznacza – przy przyjęciu złej wiary posiadacza – że nie upłynął wynikający z art. 172 § 2 k.c. w zw. z art. 292 k.c. i liczony od powyższej daty 30-letni termin zasiedzenia służebności. Stanowisko apelacji nie było jednak trafne.

Nie jest sporne, że znajdujące się na przedmiotowych nieruchomościach urządzenia przesyłowe w postaci linii elektroenergetycznych średniego i niskiego napięcia stanowią aktualnie własność uczestnika, a wybudowane zostały najpóźniej w 1977r. i od tego czasu są nieprzerwanie wykorzystywane do przesyłania energii elektrycznej, a także kolejno władające nimi przedsiębiorstwa przesyłowe wykonują co do nich okresowe przeglądy i konserwacje oraz niezbędne naprawy. Taki stan rzeczy wyczerpuje niewątpliwie pojęcie posiadania służebności przewidziane w art. 352 § 1 k.c., które to posiadanie polega na faktycznym korzystaniu z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności. Skoro zaś posiadanie obejmowało korzystanie z trwałego i widocznego urządzenia, to zgodnie z art. 292 k.c. w zw. z art. 172 k.c. i art. 9 ustawy z dnia 28.07.1990r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 55, poz. 321) odpowiednia służebność gruntowa mogła zostać nabyta przez zasiedzenie, którego bieg Sąd I instancji zasadnie liczył od dnia 1.01.1978r. (z uwagi na wskazany przez ten Sąd brak możliwości ustalenia dokładnej daty budowy linii).

Należy dodać, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego w zasadzie jednolicie przyjmuje się obecnie, iż przed wejściem w życie przepisów art. 305⁽¹⁾ i nast. k.c., a więc przed dniem 3.08.2008r. możliwe było nabycie przez zasiedzenie służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 22.05.2013r. (III CZP 18/13, publ. OSN 2013/12/139), konstrukcja prawna służebności przesyłu (art. 305⁽¹⁾-305⁽⁴⁾ k.c.) została ukształtowana z jednoznaczną intencją potwierdzenia dotychczasowej praktyki orzeczniczej, która konsekwentnie przyjmowała możliwość ustanowienia na nieruchomości służebności gruntowej pozwalającej na korzystanie ze znajdujących się na niej urządzeń przesyłowych przez przedsiębiorcę wykorzystującego je w swojej działalności gospodarczej. Dla kwestii zasiedzenia takiej służebności kluczowe znaczenie miały natomiast uchwały z dnia 17.01.2003r. (III CZP 79/02, publ. OSN 2003/11/142) oraz z dnia 7.10.2008r. (III CZP 89/08, publ. Biul. SN 2008/10/s.8). Przyjęto w nich, że możliwe jest nabycie przez zasiedzenie służebności gruntowej o cechach odpowiadających służebności przesyłu, uregulowanej następnie w art. 305⁽¹⁾-305⁽⁴⁾ k.c. Szczególnie istotna była druga uchwała, w której posłużono się określeniem „służebność odpowiadająca treści służebności przesyłu” oraz dopuszczono nabycie jej przez zasiedzenie na rzecz przedsiębiorcy. Stanowisko to zostało podzielone w późniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. m.in. uchwała siedmiu sędziów z dnia 9.08.2011r., III CZP 10/11, publ. OSN 2011/12/129, (...), niepubl. oraz postanowienia: z dnia 26.07.2012r., II CSK 752/11, Głosa 2013/1/s.58; (...) niepubl. i z dnia 6.07.2011r., I CSK 157/11, publ. OSNC-ZD 2012/B/45). Wprawdzie zgodnie z art. 285 § 2 k.c. służebność gruntowa może mieć jedynie na celu zwiększenie użyteczności nieruchomości władnącej, natomiast w ramach przedstawionej wykładni art. 292 k.c. nie dochodzi do pomijania wymogu istnienia nieruchomości władnącej, na rzecz której wystąpił *ex lege* skutek zasiedzenia, lecz przyjmuje się jedynie możliwość odstąpienia od konieczności jej określenia w orzeczeniu i poprzestania na stwierdzeniu nabycia w drodze zasiedzenia służebności (odpowiadającej treści służebności przesyłu) na rzecz przedsiębiorstwa. Możliwość taką dopuszczono w rezultacie odwołania się do pojęcia przedsiębiorstwa w ujęciu przedmiotowym i przyjęcia domniemania, że składnikiem przedsiębiorstwa przesyłowego jest zawsze nieruchomość władnąca. Skoro zaś przedsiębiorstwo stanowi zorganizowany zespół składników, to zwiększenie jego użyteczności jako całości pośrednio obejmuje wszystkie jego składniki, nie wyłączając nieruchomości wchodzących w skład przedsiębiorstwa (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 17.01.2003r., III CZP 79/02, publ. OSN 2003/11/142, postanowienie Sądu Najwyższego z 8.09.2006r., II CSK 112/0, publ. M.Prawn. 2006/19/s. (...)). Przy tego rodzaju koncepcji brak określenia nieruchomości władnącej jest tylko technicznym uproszczeniem służącym przyspieszeniu postępowania i nie świadczy o braku wystąpienia przesłanki merytorycznej w postaci nieruchomości władnącej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 16.01.2013r., II CSK 289/12, LEX nr 1288634). Zwraca się też uwagę – w kontekście zasiedzenia służebności gruntowej związanej z korzystaniem z urządzeń przesyłowych – że wystarczające jest ogólne odwołanie do statusu przedsiębiorstwa przesyłowego jako podmiotu praw rzeczowych oraz wykazanie funkcjonalnego związku urządzenia na nieruchomości obciążonej z

urządzeniami wchodzącymi w skład tej samej sieci, posadowionymi na innej nieruchomości, bez względu na jej umiejscowienie względem nieruchomości obciążonej. Jediną znamionną cechą, podlegającą ocenie sądu, powinno być zatem istnienie sieci oraz relacja faktyczna i użytkowa o charakterze trwałym między nią a danym urządzeniem (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 6.02.2013r., V CSK 129/12, LEX nr 1294483 i z 18.09.2014r., V CSK 553/13, LEX nr 1616923). Te przesłanki zostały stwierdzone przez Sąd I instancji w przedmiotowej sprawie.

Uczestnik postępowania jest właścicielem linii przesyłowych znajdujących się na nieruchomościach wnioskodawców oraz posiadaczem służebności gruntowej od dnia 30.06.2007r., kiedy to na mocy umowy zbycia zorganizowanej części przedsiębiorstwa zostało na niego przeniesione przez (...) SA w P. (...) (w rozumieniu art. 55⁽¹⁾ k.c.), obejmujące m.in. prawa własności ruchomości związanych z prowadzeniem działalności w zakresie dystrybucji energii elektrycznej, w tym linie kablowe i napowietrzne, sieci dystrybucyjne oraz zespoły elektroenergetyczne, stacje i rozdzielnie energetyczne oraz transformatory, a ponadto prawa własności nieruchomości oraz prawa użytkowania wieczystego gruntów. W § 4 umowy zawarte zostało postanowienie, zgodnie z którym wydanie wszystkich aktywów oddziału następowo w dniu zawarcia aktu i z dniem zawarcia umowy uczestnik przejmował samodzielne prowadzenie działalności gospodarczej polegającej na dystrybucji energii elektrycznej w oparciu o całość majątku wchodzącego w skład zbywanego oddziału (k.60). Nie jest kwestionowane w apelacji, że na skutek wykonania powyższej umowy i wydania uczestnikowi aktywów zbytego oddziału doszło do przeniesienia przez (...) SA na uczestnika posiadania spornej służebności gruntowej w rozumieniu art. 352 § 1 k.c. w zw. z art. 348 k.c. (wedle tego ostatniego przepisu przeniesienie posiadania następuje m.in. przez wydanie rzeczy), a co za tym idzie – uczestnik na podstawie art. 176 § 1 k.c. mógł doliczyć do czasu, przez który sam posiada służebność, czas posiadania swego poprzednika. Zdaniem natomiast wnioskodawców brak było dowodów na przeniesienie posiadania służebności ze Skarbu Państwa na przedsiębiorstwo państwowe będące jeszcze wcześniejszym poprzednikiem prawnym uczestnika, a więc na „(...) w P., które to przedsiębiorstwo państwowe – jak ustalił Sąd I instancji – powstało z dniem 1.01.1989r. i następnie w 1993r. zostało skomercjalizowane i przekształcone w spółkę akcyjną pod nazwą (...) SA, funkcjonującą ostatecznie (na skutek połączenia spółek poprzez przeniesienie całych majątków przejmowanych spółek na rzecz (...) SA oraz zmiany nazwy) jako (...) SA. Sąd Okręgowy nie podzielił jednak zapatrywania wnioskodawców.

Jak szczegółowo wyjaśnił to już Sąd I instancji (a na co powoływała się również apelacja), korzystanie przez przedsiębiorstwo państwowe z nieruchomości w sposób odpowiadający treści służebności gruntowej, prowadzące do zasiedzenia służebności gruntowej przed dniem 1.02.1989r., stanowiło podstawę do nabycia tej służebności przez Skarb Państwa (por także np. uchwałę Sądu Najwyższego z 22.10.2009r., III CZP 70/09, publ. OSN 2010/5/64). Wynika to z faktu, że obowiązywał wówczas art. 128 k.c., wyrażający zasadę jedności mienia ogólnonarodowego, wedle której własność państwowa („socjalistyczna własność ogólnonarodowa”) była jedna i przysługiwała niepodzielnie państwu (§ 1), a państwowe osoby prawne w granicach swej zdolności prawnej wykonywały w imieniu własnym względem zarządzanych przez nie części mienia ogólnonarodowego uprawnienia płynące z własności państwowej (§ 2). Skoro zatem własność państwowa mogła przysługiwać wyłącznie Skarbowi Państwa, beneficjentem działań podejmowanych przez przedsiębiorstwa państwowe, które prowadziły do nabycia praw w wyniku zasiedzenia, w tym zasiedzenia służebności gruntowej, był także Skarb Państwa.

Wprowadzie art. 128 k.c. został znowelizowany ustawą z dnia 31.01.1989r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 3, poz. 11), a następnie uchylony ustawą dnia 28.07.1990r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 55, poz. 321), to jednak zmiany te nie miały mocy wstecznej (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 12.12.1996r., I CKU 38/96, publ. Prok. i Pr. - wkł. (...) / s.27). Z chwilą wejścia w życie ustawy z dnia 31.01.1989r., a więc w dniu 1.02.1989r., zniesiona została zasada, że jedynie Skarbowi Państwa może przysługiwać prawo własności mienia państwowego, w wyniku czego państwowe osoby prawne uzyskały zdolność prawną w zakresie nabywania składników majątkowych na własność. Zmiana art. 128 k.c. nie spowodowała natomiast przekształcenia przysługujących państwowym osobom prawnym – z mocy przepisów kodeksu cywilnego i ustaw szczególnych – uprawnień do części mienia ogólnonarodowego, pozostających w ich zarządzie w dniu wejścia w życie ustawy nowelizującej z dnia 31.01.1989r. (por. uchwałę (7) Sądu Najwyższego z 18.06.1991r., III CZP 38/91, publ. OSN 1991//10-12/118). Przekształcenie zarządu w prawo własności nastąpiło z mocy prawa: w odniesieniu do budynków, innych urządzeń i

lokali znajdujących się na gruntach Skarbu Państwa lub gminy, a będących w zarządzie państwowych osób prawnych – w dniu 5.12.1990r. na podstawie art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 29.09.1990r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz.U. Nr 79, poz. 464), a w odniesieniu do innych składników majątkowych – w przypadku przedsiębiorstw państwowych w dniu 7.01.1991r. na podstawie art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 20.12.1990r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz.U. Nr 2, poz. 6), w którym skreślono przepis, iż „przedsiębiorstwo państwowe wykonuje wszelkie uprawnienia w stosunku do mienia ogólnonarodowego będącego w jego dyspozycji, z wyjątkiem uprawnień wyłączonych przepisami ustawowymi”, a jednocześnie wprowadzono przepis, że „przedsiębiorstwo, gospodarując wydzielonym mu i nabytym mieniem, zapewnia jego ochronę” (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 20.01.2015r., V CSK 26/14 i z 12.02.2015r., IV CSK 280/14).

Brak jest zatem podstaw do stwierdzenia, że przedmiotowe urządzenia przesyłowe stanowiły własność Skarbu Państwa jedynie do 1.02.1989r., gdyż sama zmiana przepisu art. 128 k.c. nie uprawnia do takiego wniosku. Oznacza to także (odwrotnie niż podnosili to wnioskodawcy w apelacji), że nie sposób automatycznie przyjmować, by od 1.02.1989r. przedsiębiorstwo państwowe będące poprzednikiem prawnym uczestnika stało się posiadaczem służebności gruntowej w miejsce jego uprzedniego statusu, jakim było dzierżenie w imieniu Skarbu Państwa. Uczestnik konsekwentnie wskazywał na datę 5.12.1990r. jako nabycie przez jego poprzednika prawa własności przedmiotowych urządzeń i rozpoczęcie wykonywania posiadania służebności gruntowej, nie dostrzegając jednak argumentacji Sądu I instancji, który trafnie wskazał, że ustawa z dnia 29.09.1990r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości w art. 2 ust. 2 wyraźnie odnosiła się do budynków, innych urządzeń i lokali znajdujących się na gruntach Skarbu Państwa lub gminy, gdy tymczasem przedmiotowe urządzenia przesyłowe znajdują się na gruncie należącym wówczas (i obecnie) do osób fizycznych. Skoro natomiast ostatecznie uwłaszczenie przedsiębiorstw państwowych nastąpiło najpóźniej w dniu 7.01.1991r. na podstawie przytoczonego wyżej art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 20.12.1990r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych, to w tej właśnie dacie można już z pewnością mówić o posiadaniu służebności gruntowej przez przedsiębiorstwo państwowe.

Zdaniem przy tym Sądu Okręgowego (...) w P., będące właścicielem urządzeń i posiadaczem służebności gruntowej od dnia 7.01.1991r., mogło na podstawie art. 176 § 1 k.c. w zw. z art. 292 k.c. doliczyć do czasu, przez który samo posiadało służebność, czas posiadania wykonywanego od 1.01.1978r. – jak ujęto to w apelacji – „w imieniu i na rzecz” Skarbu Państwa. W apelacji eksponowano, że dla przyjęcia dopuszczalności takiego doliczenia konieczne było wykazanie przez uczestnika (na którym spoczywał w tym zakresie ciężar dowodu, zgodnie z art. 6 k.c.), że nastąpiło przeniesienie posiadania służebności, a więc konkretnych urządzeń przesyłowych znajdujących się na gruntach wnioskodawców przez Skarb Państwa na odrębny podmiot. Nie mają jednak racji wnioskodawcy twierdząc, że niewystarczające było w tym zakresie wykazanie następstwa prawnego w oparciu o przepisy przywołane przez Sąd I instancji. Trzeba podkreślić, że zgodnie z art. 292 zd. 2 k.c. przepisy o nabyciu własności nieruchomości stosuje się do nabycia służebności gruntowej tylko odpowiednio, i podobne odesłanie zawiera art. 352 § 2 k.c., stanowiąc, że do posiadania służebności stosuje się „odpowiednio” przepisy o posiadaniu rzeczy.

Ze względu na specyfikę posiadania służebności w praktyce wyłączone jest w tym wypadku stosowanie art. 349-351 k.c., regulujących kwestię przeniesienia posiadania samoistnego. Tymczasem posiadanie służebności kwalifikuje się w doktrynie i orzecznictwie zazwyczaj jako posiadanie służebne, a więc posiadanie odrębne w stosunku do posiadania rzeczy, względnie posiadanie zależne, tyle że specyficzne, gdyż przy ocenie posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności gruntowej należy mieć na względzie faktyczne korzystanie z gruntu w takim zakresie i w taki sposób, w jaki czyniłaby to osoba, której przysługuje służebność, nie zaś posiadanie prowadzące do nabycia przez zasiedzenie własności nieruchomości. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały (7) z 9.08.2011r., III CZP 10/11 (publ. OSN 2011/12/129), w przypadku posiadania służebności gruntowej nie wchodzi w rachubę, jak przy nabyciu własności, posiadanie samoistne, lecz posiadanie w zakresie odpowiadającym treści służebności. Jest to posiadanie swoiste, gdyż uprawnienia wynikające ze służebności nie łączą się z władztwem nad rzeczą w dosłownym znaczeniu. Podmiot wykonujący służebność korzysta z cudzej rzeczy tylko w oznaczonym zakresie, nierzadko bardzo wąskim, w istocie nie władając nią. Posiadanie służebności gruntowej jest więc posiadaniem specyficznym, a posiadanie prowadzące do zasiedzenia służebności gruntowej polega na korzystaniu z gruntu w takim zakresie i w taki sposób,

w jaki czyniłaby to osoba, której przysługuje służebność. Władanie w zakresie służebności gruntowej musi być wykonywane dla siebie (cum animo rem sibi habendi), a ponadto nie może nabyć służebności gruntowej w drodze zasiedzenia – ze względu na brak przesłanki posiadania – osoba, która korzysta z sąsiedniej nieruchomości tylko dzięki grzeczności sąsiada, korzystający bowiem w takich warunkach z cudzej nieruchomości nie jest posiadaczem, lecz prekarzystą.

Oznacza to, że przeniesienie posiadania służebności gruntowej może nastąpić w sposób określony w art. 348 k.c., który w odniesieniu do przeniesienia posiadania rzeczy polega na wydaniu rzeczy, wydaniu dokumentów, które umożliwiają rozporządzanie rzeczą, jak również wydaniu środków, które dają faktyczną władzę nad rzeczą. Jak już zaznaczono, art. 348 k.c. stosuje się do przeniesienia posiadania służebności jedynie „odpowiednio”. W orzecznictwie uznaje się w konsekwencji, że w przypadku posiadania służebności przesyłowej wydanie rzeczy w rozumieniu art. 352 § 2 k.c. w zw. z art. 348 k.c. polega na przejęciu przedsiębiorstwa przesyłowego, którego użyteczność jest zwiększana przez korzystanie z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym tej służebności, a ponadto przejęcie wynikające z uwłaszczenia z mocy ustawy oznacza przeniesienie posiadania (tak np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 26.01.2015r., V CSJ 26/14, z 15.10.2015r., II CSK 853/14 i z 15.11.2016r., III CSK 422/15; wyrok Sądu Najwyższego z 15.02.2017r., II CSK 157/16, a także uchwała Sądu Najwyższego z 22.05.2013r., III CZP 18/13, publ. OSN 2013/12/139).

Jeżeli zatem w rozpoznawanym przypadku (...) w P. nabyło w dniu 7.01.1991r. z mocy prawa własność urządzeń przesyłowych znajdujących się na gruntach wnioskodawców (i rozpoczęło wykonywanie dla siebie posiadania służebności gruntowej), to nabycie to było równoznaczne z przeniesieniem posiadania służebności ze Skarbu Państwa na wymienione przedsiębiorstwo. Uczestnik mógł tym samym na podstawie art. 176 § 1 k.c. w zw. z art. 292 k.c. doliczyć do czasu, przez który sam posiadał służebność, również czas posiadania wykonywanego od 1.01.1978r. przez Skarbu Państwa. Prawidłowe było w tej sytuacji stanowisko Sądu I instancji, który uznał, że uczestnik z dniem 1.01.2008r. nabył przez zasiedzenie służebność gruntową uprawniającą go do korzystania z nieruchomości wnioskodawców w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu uregulowanej aktualnie w art. 305⁽¹⁾ k.c. Uczestnikowi przysługuje już tytuł prawny do korzystania z przedmiotowych nieruchomości i stąd brak było podstaw do ustanowienia służebności przesyłu w oparciu o art. 305⁽²⁾ § 2 k.c.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oddalił apelację wnioskodawców jako bezzasadną.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 520 § 3 k.p.c., obciążając nimi wnioskodawców, którzy w związku z oddaleniem apelacji i przy sprzeczności interesów powinni zwrócić uczestnikowi wyłożone przez niego koszty zastępstwa prawnego. Wysokość tych kosztów ustalono na 257,-zł, co obejmuje wynagrodzenie pełnomocnika w wysokości 240,-zł (§ 5 pkt 3 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1, § 15 ust. 1 i 3 i § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz.U. 2015/1804) oraz opłatę od pełnomocnictwa substytucyjnego w kwocie 17,-zł.

/-/ Anna Paszyńska-Michałowska /-/ Joanna Andrzejak-Kruk /-/ Michał Wysocki